

**Euskararen normalizazioaren erronka berriak:
komunikabideetako profesionalak eta hizkuntzalariak
elkarlanean**

Agurtzane Elordui, Igone Zabala

► **To cite this version:**

Agurtzane Elordui, Igone Zabala. Euskararen normalizazioaren erronka berriak: komunikabideetako profesionalak eta hizkuntzalariak elkarlanean. x (x), EHUKo Argitalpen Zerbitzua, pp.375-382, 2005. <artxibo-00000103>

HAL Id: artxibo-00000103

<https://artxiker.ccsd.cnrs.fr/artxibo-00000103>

Submitted on 11 Apr 2006

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Euskararen normalizazioaren erronka
berriak: komunikabideetako profesionalak
eta hizkuntzalariak elkarlanean¹

Agurtzane Elordui Urkiza
Igone Zabala Unzalu

euskarazko **kazetaritzaren** I. kongresua

0. Sarrera

Hizkuntza-komunitate normalizatueta harreman-sare arinak eta oparoak izaten dira erabilera-esparru anitzetan. Horrek ziurtatzen du komunitate horietan hizkuntza-eredu partekatu bat garatzea, egonkortzea eta hedatzea. Komunitate horietako hiztunek, gradu desberdinetan bada ere, beren hizkuntzaren gramatika ez ezik, beren komunitateko kideekin partekatzen dituzten arau soziopragmatikoak ere ezagutzen dituzte: komunitate horretan hizkuntza-baliabide bat noiz, norekin, zein testuingurutan erabil daitekeen jakitera eramaten dituen komunikazio-gaitasuna dute hiztunek. Aitzitik, ez-egonkorak diren komunitateetan —hizkuntza gutxituen komunitateetan, desagertze daudenetan (Dorian, 1981; Dressler, 1981; Elordui, 1995, 2003), kreolaren komunitateetan (King, 1989), etorkinen komunitateetan (Gal, 1979) — eta, euskara bezala normalizazio prozesuan daudenetan, hizkuntzaren erabilera esparru zenbaitetara mugatzen da eta horietatik kanpo harreman-sareak urriak eta geldoak izaten dira. Bi fenomeno horiek oztokatzen dute hizkuntza horien garapena eta hedapena, eta ondorioz, ohikoa izaten da hiztunek eredu bakarra ez partekatzea.

Komunikabideek badituzte zenbait ezaugarri hizkuntzen garapenarekin eta hedapenarekin lotura estua dutenak: mota guztietako hiztunengana heltzeko gaitasuna dute eta, beraz, hizkuntza-ereduak hedatzeko ahalmen handiagoa dute bestelako eragileek eta harreman-sareek baino. Areago, komunitateko hiztunek komunikabideetatik heltzen zaiena hizkuntza-eredutzat hartzen dute. Bestalde, komunikabideetan era guztietako komunikazio-egoerak aurkitzen ditugunez, beste edozein eragilek baino aukera gehiago eskaintzen dituzte hauek testuinguru desberdinetara egokitzen den hizkuntza-eredua zabaltzeko.

Ezaugarri horiek direla eta, hizkuntza gutxituen normalizazioan komunikabideek eta bertan eskaintzen den ereduak aparteko garrantzia izaten dute eta, beraz, arreta berezia jarri behar dute erabili beharreko hizkuntza-eredua aukeratzeko orduan. Izan ere, aukeratzeko duten ereduak mesedegarria edota kaltegarria izan daiteke goian aipatutako normalizazio ezetik datozen arazo soziolinguistikoak konpontze aldera: besteak beste, hiztunei esperientziaren bidez ezin lor dezaketen hizkuntza-ezagutza eskaintzeko gaitasuna dute.

Komunikazio honetan euskararen egungo egoera soziolinguistikoan ezinbestez kontuan hartu behar ditugun arazo soziolinguistiko zenbait azaltzen hasiko gara, eta komunikabideek arazo horiek konpontzen laguntzeko izan dezaketen zeregina azalduko dugu. Horrezaz gain, hedabide horietan zabaltzen den hizkuntza-eredurako gure ustez kontuan hartu beharko liratekeen zenbait irizpide linguistiko eta soziolinguistiko azalduko ditugu. Azkenik, komunikabideetako profesionalak duten hedatze lan hori aurrera eramanez ahal izateko, hizkuntzalariek egin beharko luketen ekarpena finkatzen hasteko proposamenak egingo ditugu.

1. Harreman-sare geldoak eta komunitatearen trinkotze falta

Hirurogeiko hamarkadatik hona euskararen normalizazioan aurrera eramanez diren ekimenek, bereziki euskara hezkuntza-sisteman sartzeak, errotikako aldaketak ekarri dituzte euskararen egoera soziolinguistikoan: Eusko Jaurlaritzak arestian ezagutzera eman dituen 2002ko inkesta soziolinguistikoaren datuek eta azken urteotan argitaratu diren ikerketa soziolinguistikoaren emaitzek agerian uzten dituzte normalizazio prozesuaren zenbait lorpen. Aipagarria da euskaldun kopurua gero eta handiagoa dela: 2001ean 1991n baino 110.000 hiztun gehiago du euskarak eta, hizkuntzaren iraupenerako are garrantzitsuagoa dena, hiztun kopuruaren igoera hori gazte euskaldunen kopurua handitu izanari zor zaio batez ere —2001ean

16-24 urte bitartekoen artean: %48 elebidun— (<http://www.euskadi.net>). Bestalde, esparruen arabera hedapenean ere, azpimarratu behar da esparru publikoetan euskararen erabilera gora egin duela nabarmenki, bereziki hirurogeiko hamarkadan genuen egoera diglosiko bortitzarekin konparatuz gero. Eusko Jaurlaritzaren inkestaren emaitzen arabera, euskarazko zerbitzuen eskaintza zabalduz joan den heinean (udaletan, gizarte-zerbitzuetan, osasun-zerbitzuetan, enpresa pribatuetan eta bereziki irakaskuntzan) euskararen erabilera eta eskaera ere handituz joan dira.

Euskarak hiztunak eta erabilera-esparruak irabazi ditu, baina hain zuzen ere irabazte horrekin batera arazo berriak etorri dira: horien artean nabarmenena eta aipatuena, hiztunen komunikazio-gaitasun murrizta, erabilera ezarekin estuki lotuta dagoena. Biak txanpon beraren bi aldeak dira eta elkarri eragiten diote: erabilerarik ezak hizkuntza-gaitasunik eza eta hizkuntza-garapenik eza ekarri ohi du (Giacalone Ramat, 1983:503), eta hizkuntza-gaitasunik ezak, ezinbestez, erabilerarik eza.

Azken urteotako ikerketen emaitzek iradokitzen dute kasu askotan arrazoi sozioestrukturalek, hots, hiztunek euskaraz egiteko dituzten aukerek, baldintzatzen dutela hizkuntzaren erabilera-maiztasuna. Kasu honetan, erabilera-maiztasuna hertsiki loturik dago hiztunen ohiko harreman-sareetan eta bizi diren gunen soziolinguistikoan dagoen euskaldun kopuruarekin eta inguruko euskaldunen hizkuntza-aldaera bera (tokian tokiko hizkera, euskalkia, euskara batua) izatearekin. Baina, arrazoi sozioestrukturalek bezain garrantzitsuak dirudite arrazoi psikolinguistikoek, hau da, testuinguru jakin batean euskaraz edo gaztelaniaz/frantsesaz errazago edo nekezago aritu ahal izatearekin. Arrazoi sozioestrukturalak eta psikolinguistikoak hiztunen historia soziolinguistikoaren zenbait aldagairekin loturik

daude: hiztunen jabekuntza prozesuarekin, erabilera-maiztasun orokorrarekin eta esparruen arabera erabilera-maiztasunarekin.

Azken urteotako ikerketen emaitzetan antzeman daiteke aurreko aldagaien arteko lotura estua: bereziki euskara 2H duten hiztunen kasuan, eskolara mugatzen da euskararen erabilera. Horietako askoren kasuan, gune soziolinguistiko erdaldunetan bizi izateak baldintzatzen du hiztun horiek euskaraz edo erdaraz (gaztelaniaz/frantsesez) aritzeko aukera izatea: gazte euskaldun askok aitortzen dute oso aukera gutxi dutela eskolatik kanpoko bizitzan euskaraz aritzeko (Esnaola, 2002).

Baina, hori ez da arrazoi bakarra. Izan ere, euskaldun kopuru handia duten herrietan (Eusko Jaurlaritzaren azterketan I. eta II. gune soziolinguistikoetan²) bizi diren euskaldun berri askok ere, oso gutxitan erabiltzen dute euskara hurbileko harremanetan (auzoan, lagunartean, e.a.). Arrazoa kode komuna ez izatearekin loturik dago neurri handi batean, batez ere estandarretik gehien aldentzen diren aldaera geografikoak erabiltzen diren lekuetan. Hiztun horiek ez dira sentitzen gai komunitatean erabiltzen den euskaraz aritzeko eta, askotan, ez eta ulertzeko ere: hala egiaztatzen digute euskal gazteen artean eginiko ikerketek ere. Euskal Herriko gazteen artean %37k (%37k EAEn, %41ek Iparraldean eta %42k Nafarroan) beren eskualdeko adineko pertsonekin euskaraz aritzean elkarri ulertzeko arazoak dituztela onartzen dute (Esnaola, 2002:77). Alderantziz ere gertatzen da: euskaldun zaharren artean askok aitortzen dute zailtasun larriak dituztela euskara batua egiten dutenekin komunikatzeko (Elordui, 1995, 2001a).

Euskal komunitateak bizi duen trinkotze falta honek azaltzen du neurri handi batean euskaldun kopuruaren igoerak euskararen erabilera-maiztasunean igoera proportzionala ekarri ez izana (Elordui,

2003). Bernardo Atxagak Euskal Herria deskribatzeko erabili zuen irudia hona ekarriz, esan daiteke euskal komunitatea uharte bat baino, uhartez, komunitate txikiz osaturiko artxipelagoa dela. Artxipelago horretako komunitate bakoitzak bere aldaera komuna du: batzuek herriko hizkera, besteek euskara batua. Familia barruko hizkuntza-transmisioa aspaldi eten den gune soziolinguistikoetan (III. eta IV., eta neurri apalagoan II. gune soziolinguistikoetan) bereziki, adineko jendeak eta gazteek hizkuntza-komunitate desberdinak osatzen dituzte: euskara batuaz egiten duten gazte horiek ez dira herriko komunitatean integratu. Oso kide gutxik egiten dute komunitate desberdinen arteko zubi-lana (Elordui, 2001a).

Fenomeno horrek aparteko garrantzia du erabilera-maiztasunean ez ezik, hiztunen komunikazio-gaitasunean ere. Euskara 2H duten hiztunek familia eta lagunarteko errepertorio linguistikoa bereganatzeko dituzte oztopoak: euskaldun horiek ez dute hurbileko harreman-sareetan euskaraz aritzeko aukerarik eta, ondorioz, ez dira euskara komunikazio-testuinguru horietara moldatzen dakiten hiztunak. Bestetik, euskara 1H dutenen artean eskolan estilo formalaren berri izan ez dutenek, testuinguru formaletarako errepertorioaz jabetzeko eta hori garatzeko zailtasunak dituzte. Ondorioz, hiztun horietako asko ez dira ausartzen euskara hurbileko harreman-sareetatik kanpo erabiltzen. Azkenik, ezin utzi aipatzeke denok ditugula komunikazio-arazoak euskarak berriki irabazitako erabilera-esparruetan, neurri handi batean alor horietan aritzeko behar diren hiztegi- eta diskurtso-baliabideak erabat garatu eta finkatu gabe daudelako oraindik.

Hiztunen historia soziolinguistikoa askotarikoa izateak, erabilera-esparru zenbaitetara mugatua izateak, hiztun-taldeen arteko harreman-sareak geldoak izateak eta hizkuntzaren beraren garapenean oraindik dauden hutsuneek, zaildu egiten dute hizkuntza-

komunitatea trinkotuko lukeen hizkuntza-eredu partekatu bat garatzea, egonkortzea eta hedatzea. Era berean, fenomeno horiek testuinguruen arabera hizkuntza-eredua izatea oztopatzen dute.

Hiztun askok hizkuntzaren ezagutza partziala dute komunikazio-testuinguru gutxiri mugatutako hizkuntza-esperientziaren ondorioz. Esperientzia zabalagoa duten beste hiztun askok berriz, ez dakite hizkuntza-baliabide bakoitza noiz, norekin eta zein testuingurutan erabil daitekeen. Faktore horiek direla eta, hiztunen ekoizpenetan nabaria da monoestilismorako eta sistemarik gabeko aldakortasunerako joera (Elordui, 1995, 2001b, 2003; King, 1989; Oñederra, 1992). Hiztunen komunikazio-gaitasunaren garapen ezaren ondoan, hizkuntzaren beraren garapenaren arazoak ditugu euskarak berriki irabazitako esparruetan, hiztegi- eta diskurtso baliabideen garapenari dagozkion arazoak alegia.

Azkenik, euskararen komunitate idiomatikoa hainbat hizkuntza-komunitatetan zatikatuta egoteak eta, oro har, hiztunen eta komunitateen arteko harreman-sareak oso geldoak izateak eragiten du finkatzen doazen arau soziopragmatikoak hizkuntza-komunitate osora nekez eta astiro zabaltzea. Bistan da egoera honek zaildu egiten duela hizkuntza-komunitate osoak parteka dezakeen hizkuntza-ereduaren egonkortzea eta hedapena.

2. Komunikabideek hizkuntza-ereduaren garapenean eta hedapenean duten zeregina

Egungo gizarte modernoan komunikabideek, harreman-sare estuek ez bezala, mota guztietako hiztunengana heltzeko gaitasuna dute. Hori dela eta, hizkuntza-ereduak ere erraz zabaltzen dira hedabide horien bitartez. Areago, komunitateko hiztunek komunikabideetatik heltzen zaiena hizkuntza-eredutzat hartu ohi dute eta eredu horretako hizkuntza-baliabideak bere egiteko joera izaten dute.

Komunikabideetan era guztietako komunikazio-testuinguruak aurkitzen ditugu, eta testuinguru bakoitzak era jakin bateko hizkuntza-baliabideak erabiltzea eskatzen du. Hizkuntza-baliabideak desberdinak izaten dira ahozko eta idatzizko jardueretan, egoera formal eta ez-formaletan, espezializazio gradu desberdinetako testuinguruetan, hartzaile mota desberdinei zuzendutako ekoizpenetan, e.a. Hortaz, komunikabideetan behar den hizkuntza-ereduak irudika dezake normalizaturiko hizkuntza-komunitateek duten eredua, alegia, testuinguruen arabera egituratzen den hizkuntza-eredu heterogeneoa.

Goian aipatutako ezaugarri horiek direla eta, hizkuntza baten normalizaziorako plangintzan, funtsezko eragileak dira komunikabideak, eskolarekin batera. Mota guztietako hiztunengana heltzeko gaitasuna dela eta, hiztunen komunikazio-gaitasunaren hutsuneak betetzen eta komunitatea trinkotzen lagun dezakete. Hiztunen eskura jartzen dituzte harreman-sare estuen bitartez eskuragarri ez dituzten hizkuntza-aldaera geografikoak eta funtzionalak. Era honetan, hiztunek beren hizkuntza-esperientziaren mugengatik dituzten hutsuneak betetzen lagun dezakete komunikabideek: batzuei familia eta lagunarteko hizkuntza-baliabideen berri ematen diete, eta beste batzuei berriz, testuinguru akademikoen bitartez jaso ez duten estilo zainduaren berri. Bestetik, hiztunei beren harreman-sare estuetatik kanpo dauden aldaera geografikoak entzuteko aukera ematen dietelarik, elkarren arteko ulergarritasuna erraz dezakeen ezagutza pasiboa ahalbidetzen dute. Euskararen kasuan esaterako, horrek garrantzi handia du orain arte komunitate idiomatikoa izan dena hizkuntza-komunitate izateko hasi dugun bide honetan.

Hizkuntzaren beraren garapenean ere, ekarri garrantzitsua egiten dute komunikabideek, era guztietako komunikazio-egoerak irudikatzeko duten ahalmenagatik. Izan ere, askotan aterabide linguistikoak bilatu behar dizkiete normalizatu gabeko hizkuntzan gertatzen ez diren komunikazio-egoerei.

3. Komunikabideetako hizkuntza-eredua

Komunitate bateko eredu partekatua egituratzen duen ardatza estilo formala edo zaindua da. Batetik, ardatz horretatik urruntzen diren ekoizpenak hartzen dira zaindugabetzat. Bestetik, urruneko harreman-sareetarako tresna izaten da estilo zaindua, eta hurbileko harremanetan aldiz, bereizgarri geografikoak eta indibidualak azaleratu ohi dira.

Komunikabideen erregistro mistoa estilo zainduan oinarritzen da. Komunikabideetako bereizgarriak diren zenbait faktorek eragiten dute hori, besteak beste, komunikazio-ekintza aldeztu aurretik prestatua izateak, parte-hartze zuzena ez duen hartzaile multzo bati zuzendua izateak, eta askotariko jatorri geografiko eta soziala duen hartzaile multzo bati zuzendua izateak. Edonola, komunikabideetako zenbait komunikazio-egoeratan, aurrez aurreko bat-bateko elkarrizketetan esaterako, ohikoa izaten da estilo formal horretatik urruntzea ere.

Kontuan hartu behar da, hala ere, estilo formala ez dela aldaera bat eta bakarra. Batetik, badira ahozko eta idatzizko ekoizpenak, eta bestetik, formaltasun gradu desberdinak eskatzen dituzten komunikazio-egoerak. Azkenik, badira estilo zainduan eta zaindugabeen oinarritzen diren erregistro funtzionalak. Hortaz, komunikabideen hizkuntza-ekoizpenek islatu behar dituzte kanal, formaltasun gradu eta erregistro desberdinen berezitasunak, eta horren ondorioz, komunikabideetako hizkuntza-ereduak

heterogeneotasun egituratua bilatu behar du eta ez homogeneotasuna.

Euskaraz egiten diren komunikabideei dagokienez, euskararen normalizazioan lagunduko badute, beste irizpide soziolinguistiko zenbait gogoan izan behar dituztela azpimarratu behar da: ez da nahikoa erabiltzen duten hizkuntza-eredua nolabaiteko heterogeneotasun egituratuan oinarritutakoa izatea, egituratzeak bat etorri behar du euskal gizartearen beste eragile batzuek (esparru akademiko eta profesional bakoitzaren profesionalek, estatus sozial eta adin bakoitzeko hiztunek) partekatzen duten ereduarekin. Izan ere, hizkuntza-eredu partekatua puzzle modukoa da eta puzzle horren pieza bakoitza gainerako piezekin uztartu behar da. Komunikabideek erabiltzen dituzten zenbait piezak bat etorri behar dute gizartean erabiltzen diren pieza zenbaitekin³. Bereziki garrantzitsua da komunikabideen hizkuntza-ereduak lotura estua izatea irakaskuntzaren munduan hedatzen denarekin. Eragile horiek hizkuntza-eredu partekatuaren hedapenean *continuum* bat osatu behar dute: esaterako komunikabideetan dibulgatzen diren zenbait gaitarako erabiltzen diren hizkuntza-baliabideek, besteak beste hiztegiak eta terminologiak, eskolan gai horietarako erabiltzen denari jarraitu behar diote⁴. Uztartze lan hori ezinbestekoa da komunikabideetan eskaintzen den hizkuntza-eredua sinesgarria izan dadin, eta komunikazio-testuinguruetara egokitzen den eredu partekatuaren egonkortzeari lagun diezaion.

Laburbilduz, komunikabideek eskaintzen duten hizkuntza-ereduak heterogeneotasun egituratuan oinarrituta egon behar du batetik, eta bestetik, hizkuntza-komunitatearen beste eragileek partekatzen duten ereduarekin bat etorri behar du.

4. Hizkuntzalarien eginkizuna

Komunikabideetarako proposatzen dugun hizkuntza-eredu hori garatzea posible izateko, baina, hizkuntzaren normalizazioaren erantzukizun zuzena duten erakundeek eta hizkuntzaren profesionalek eskaintzen duten abiapuntuak, euskara estandar zaindua nolakoa behar den arautzen duenak, zenbait baldintza bete behar ditu: batetik, eredu malgua izan behar du, komunikazio-baldintza desberdinetara egokitzea erraz onartzen duena; bestetik, hitzunen erabilera errealaren deskripzioa hartu behar du abiapuntutzat. Alferrik da komunikabideetako profesionalei komunikazio-egoeretara egokitzen den hizkuntza-eredua eskatzea, eredu horretarako abiapuntutzat hartu behar duten estilo zaindurako eredia malgua eta errealitatean oinarritua ez bada. Bestalde, hizkuntzalariok, komunikabideetako profesionalei aitzinean duten erronka zailari aurre egiten lagunduko badiegu, beren beharrak kontuan hartzen dituzten tresna eta baliabide egokiak eskaini behar dizkiegu.

1968. urtean kodetze prozesuari hasiera eman zitzaionean, estilo zaindurako eta bereziki idatzirako eredu gisa diseinatu zen euskara batua (Lekuona, 1968). Harreman-sare hurbiletarako bazeuden euskalkiak. Hogeigarren mendearen bigarren erdian abian jarri zen estandarraren kodifikazioak lagundu du euskararako hitzunik irabazten, eta gainera, estilo zainduan oinarritzen diren hainbat erregistro berri (tekniko-zientifikoa, administrazioarena, zuzenbidearena, e.a) garatzea ahalbidetu du. Euskara batuaren betebeharrak sorreran aurreikusi zirenak gainditu dituzte ordea. Idatzia ez ezik, ahozkoa ere garatu da, eta estilo zaindua ez ezik, formaltasun gradu desberdinetako aldaeren beharra sortu da: batetik, hainbat hitzunek ez dute bestelako aldaera geografikorik garatu, eta euskara batua erabiltzen dute familia eta lagunarteko erregistroetan ere; bestetik, erabilera-esparruen dibertsifikazioak

formaltasun eta berezitasun gradu desberdinetako aldaerak eskatzen ditu. Euskal komunikabideetan inon baino nabarmenagoa da dibertsifikazio behar hau, bigarren atalean azaldu diren arrazoiak direla eta.

Egun ia bukatutzat eman dezakegu estandarraren kodifikazioa: badugu hizkuntza-komunitate osorako balio duen ardatza (estilo zaindurako euskara batua). Une honetan gizarteratzen den hizkuntza-ereduak harantzago joan behar du: arau soziopragmatikoak garatzen, egonkortzen eta hedatzen lagundu behar du. Ez da nahikoa batasunerako hizkuntza-baliabide bat proposatzea: ardatz modura balio digun estilo zaindurako baliabidearen ondoan, komunikazio-egoeretara egokitzeko balio duen baliabide sorta eskaini behar du eredu horrek. Aipatzen ari garen eredu motaren adibide da Euskaltzaindiaren 87. araua (*Euskara batuaren Ahoskera Zaindua* izeneko) (Euskaltzaindia, 1998): estilo zaindurako ahoskera-arauak biltzen ditu, baina beti ere euskara batu zaindugabea ere izan daitekeela, eta halako eta halako ezaugarriak dituela zehazten du.

Ez du euskara batuak alferrik egin bere ibilbidea, eta zenbait arau soziopragmatiko finkatu direla suposatu behar dugu. Finkaturik dagoen aldakortasun sistematikoa mantentzeak eta hedatzeak paregabeko garrantzia du trinkotze falta duen euskararena bezalako komunitate batean. Hizkuntzaren profesionalek ezin dituzte erabili beren balioztatze hutsak, tradiziotik edo gramatika-ikuspegi gordinetik abiatutakoak, hizkuntza-komunitateak partekatzen ez dituen arau soziopragmatikoak preskribitzeko. Kodifikazio prozesuan zehar garrantzi handia izan duen tradizioan eta gramatika-irizpideetan oinarrituriko preskripzioak lekua utzi behar dio deskripzioan eta ponderazioan oinarritutako harmonizazioari. Egun hitzunen artean hedaturik egotea eta esparru jakin bateko hitzumentzat asegarria izatea bezalako irizpide soziolinguistikoak

lehenetsi behar dira, gramatikaren araberakoa edo tradizioaren araberakoa izatea lehenetsi duten orain arteko irizpideen aurrean. Egoera-aldaketa hau kontuan ez hartzeak monoestilismoa eta sistematik gabeko aldakortasuna areagotzeko arriskua dakar. Era berean, tradizioan eta gramatika-irizpideetan oinarritutako ikuspegi zurrunak hizkuntzaren beraren garapena oztopa dezake (Zabala, 2003).

Hizkuntza-produktuak diseinatzeko orduan ere, goian aipatutako irizpideak izan behar ditugu abiapuntu. Lehenengoz, tradizio idatzian eta gramatika-irizpideetan soilik oinarritzen den ikuspegi zurrunetik urrundu eta egungo euskararen finkatu diren arau soziopragmatikoen deskripzioan oinarritzen diren hizkuntza-produktuak sortu behar ditugu. Bigarrenik, preskripzioa helburu duten hizkuntza-produktuen ordeztu, deskripzioan eta ponderazioan oinarritzen diren produktuak diseinatu behar ditugu, hizkuntzaren erabiltzaileei komunikazio-egoeretara egokitzeko balio duen baliabide sorta eskaintzen dizkieten hizkuntza-produktuak alegia. Hirugarrenik, gramatika eta hiztegi-baliabideei erreparatu dieten produktuez gain, diskurtsoaren ikuspegia duten eta egungo euskararen erabilera-arauen berri ematen duten produktu linguistikoak behar dira (Zabala, 2004: 9). Azkenik, euskararen inguruko hizkuntza-produktuek, edozein hizkuntza-produktuk bezala, gizarteak hizkuntzarekin lotutako arazoak gainditzen laguntzeko produktuak direlarik, ondokoak izan behar dituzte kontuan: a) Garapen-egoera desberdinetan dauden hizkuntzek hizkuntza-produktu desberdinak behar dituzte b) Hizkuntza-produktuek helburu linguistikoak ez ezik, helburu soziolinguistikoak ere izaten dituzte, normalizatuta ez dauden hizkuntzetan batez ere c) Hizkuntza-produktuek erabiltzaileen beharrei erantzun behar diete, eta hizkuntzaren erabiltzaile desberdinek behar desberdinak dituztela izan behar dute beti gogoan. Komunikabideetako profesionalei zuzendutako produktu

linguistikoetan esaterako, hedabideetako hizkeren berezitasunak eta bertan islatzen diren komunikazio-egoerak kontuan hartzen dituzten hizkuntza-produktuak behar dira. Honek eskatzen du ezinbestez profesional horien beharren azterketa sakona.

Komunikabideetako zenbait profesionalak eta hizkuntzalarik urrats garrantzitsuak egin dituzte bide honetan (*Egunkariaren* estilo liburuak; Zubimendi eta Esnal, 1993; EITBko hizkuntzalariek egindako txostenak eta komunikazioak), baina profesional horiek berek aitortzen dute oraindik ere erabilera-arauen gainean ezagutza murriztegia dugula erabilera-esparru honetan dauden arazoei irtenbidea emateko. Hau gertatzen da, neurri batean, orain arte euskararen inguruko hizkuntzalaritza ia soilik gramatika-sistemaz arduratu diren lan teorikoez osaturik dagoelako. Euskararen inguruko hizkuntzalaritza aplikatuan sar daitezkeen lan urriek, salbuespenak salbuespen, profesionalen arazoak arintzea baino, preskripzioa izan dute helburu. Komunikabideetako profesionalak, euskara lan-tresna duten beste profesional askok bezala, premiazkoak dituzte beren beharretara egokitzen diren hizkuntzalaritza aplikatuko lanak.

Laburbilduz, hizkuntzalariek komunikabideetako profesionalak euskararen normalizazioan, eta bereziki hizkuntza-eredu partekatuen hedapenean, duten eginkizun garrantzitsuan lagunduko badiete, eredu partekatu horren ardatza izango den estilo zaindurako, hizkuntzaren erabilera errealean oinarritutako eredu malgua eskaini behar diete. Eredu horrek deskripzioan eta ponderazioan oinarritutako harmonizazioa baliatu behar du. Bestetik, profesionalak beren beharretara egokitutako produktu linguistikoak bidez helarazi behar diete eredu hori. Komunikabideetako profesionalak hizkuntzalariek eskaintzen dizkieten hizkuntza-produktuek, hiztegi- eta diskurtso-baliabideen eta arau

soziopragmatikoen berri eman behar dute, ortografia- eta gramatika-arauena baino areago.

BIBLIOGRAFIA

- Dorian, Nancy (1981): *Language Death: The Life Cycle of a Scottish Gaelic Dialect*. Philadelphia. University of Pennsylvania Press.
- Dressler, Wolfgang Ulrich (1981): "Language shift and language death: a protean challenge for the linguist", *Folia Linguistica*, XV/1-2 zenb, 5-27 or.
- Elordui, Agurtzane (1995): *Hizkuntza Heriotza eta Aldaketa Morfologikoa: Hegomendebaldeko Bizkaieraren Kasua*. Tesi-lana. EHU.
- Elordui, Agurtzane (2001a): "Decrease of language transmission and language use in Basque". *Proceedings of the Conference Minority Languages*. University of Groningen.
- Elordui, Agurtzane (2001b): "Processes of language shift and loss: Evidence from Basque", 77-92 or. in Ammerlaan, M. Hulsen, H. Strating, K. Yagmur (arg.) *Sociolinguistic and psycholinguistic perspective on maintenance and loss of minority languages*. Alemania. Waxman.
- Elordui, Agurtzane (2003): "Variation in the Grammar of Endangered Languages: The Case of Two Basque Dialects", *SKY Journal of Linguistics*, 16. zenb., 2003, Helsinki, 7-26 or.
- Esnaola, Imanol (2002): "Gaztetxoak eta euskara. Euskara etxeko ala auzoko?", *Bat Soziolinguistika Aldizkaria*, 42 zenb., 2002, Andoain, 73-91 or.
- Euskaltzaindia, (1998): "Euskara batuaren Ahoskera Zaindua" (87. araua) *Euskaltzaindiaren arauak*, Bilbo, 805-808 or.
- Gal, Susan (1979): *Language shift: Social determinants of linguistic change in bilingual Australia*. New York. Academic Press
- Giacalone Ramat, A (1983): "Language shift and language death", *Folia Lingüística*, 17 zenb., 1983, 495-507 or.

<http://www.euskadi.net>

King, Ruth (1989): "On the social meaning of linguistic variability in language death situations: Variation in Newfoundland French", 139-148 or., in Dorian (arg.): Investigating obsolescence. Studies in language contraction and death. Studies in the Social and Cultural Foundations of Language 7. Cambridge. Cambridge University Press..

Lekuona, Manuel (1968): "Euskeraren batasuna" (Arantzazuko Biltzarreko Aktak), Euskera, XIII zenb., Bilbo, 139-140 or.

Oñederra. Miren Lourdes (1992): "Hizkuntzaren osasuna. Neurbide eta diagnosi linguistikoak", Bat Soziolinguistika Aldizkaria, Andoain, 7/8. zenb., 141-157 or.

Oñederra. Miren Lourdes (1998): "Ahoskera eta araua. Araua eta ahoskera", Bat Soziolinguistika Aldizkaria, Andoain, 27. zenb, 13-20 or.

Zabala, Igone (2003): "Hitz elkartuak eta terminologia: *zelulanitz* bezalako adjektiboaren egokitasuna aztertze bi ikuspegi" Xabier Alberdi eta Iñaki Ugarteburu (arg.): Espezialitate hizkerak eta terminologia. Euskara Institutua. EHU. 223-236 or.

Zabala, Igone (2004): "Euskara Batua eta euskara tekniko-zientifikoa", Euskera, 3-29 or.

Zubimendi, Joxe Ramon eta Pello Esnal (1993): Idazkera-liburua. Gasteiz. Eusko Jaurlaritzak.

¹ Lan hau aurrera eraman ahal izateko, EHUK 1/UPV 00033.310-H-14838/2002 ikerkuntza-egitasmoaren barruan emandako diru-laguntza baliatu dugu.

² Eusko Jaurlaritzaren ikerketak lau gune soziolinguistiko bereizten ditu EAEan: I. gune soziolinguistikoan, populazioaren % 80tik gora elebidunak dira (EAEaren populazioaren % 6'5 bizi da gune horretan); II. ean, % 79-45 (18'9); III. ean, % 46-20 (24'1) eta IV. ean, % 20 tik behera (50'6) (www.euskadi.net)

³ Uztartze hori kontuan ez hartzeak eta erabilera-esparru batean beste erabilera-esparru batekoa den baliabidea erabiltzeak, adibidez, estilo zaindugabearen erabili ohi den baliabide bat sistematikoki estilo zainduan erabiltzeak, hutsune bat sor dezake baliabide hori erabili ohi den esparruan.

⁴ Jakina, beti ere testu didaktikoek eta dibulgaziozkoek hizkuntza-baliabide desberdinak erabiltzen dituztela ahaztu gabe.

